

пунктири, фанфарність (яка взагалі є улюбленим прийомом), та поступове ущільнення фактури. В ліричних епізодах – використання соло дерев'янодухових інструментів (а саме гобой та кларнет), валторни. В його широких наспівних мелодіях відчувається вплив пісенності Шуберта – при бетховенському розмаху – пісенна лірика тем.

Черні не можна вважати музичним «бунтівником», яких у великій кількості приніс з собою романтизм. Його твори стоять на міцному класичному фундаменті, але він – особистість, без творчості якої можливо не з'явилась, або з'явилась набагато пізніше, велика кількість музичних відкриттів і знахідок епохи романтизму.

Література:

1. Czerny C. Letters to a Young Lady, on the Art of Playing the Pianoforte, From the Earliest Rudiments to the Highest State of Cultivation: Written as an Appendix to Every School for That Instrument London R.Cock and Co. 1840.
2. Gramit D. Beyond the Art of Finger Dexterity: Reassessing Carl Czerny University Rochester Press, 2008.
3. Komponisten. Metzler kompakt. Shtuttgart, Germany, 2004.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-427-6-3>

ETHNIC AND NATIONAL IDENTITY IN THE CONTEXT OF COLLECTIVE CULTURAL CREATION

ЕТНІЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В КОНТЕКСТІ КОЛЕКТИВНОГО КУЛЬТУРОТВОРЕННЯ

Stoliarchuk N. M.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department
of Cultural Studies
Lesya Ukrainka Volyn National University
Lutsk, Ukraine*

Столярчук Н. М.

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри культурології
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

У критичні моменти життя людям властиво звертатися до своєї ідентичності, яка може виступати своєрідною опорою і надавати людині впевненість і силу. Звертання до власної ідентичності може

також допомогти людині знайти внутрішні ресурси для подолання труднощів і прийняття рішень. Осмислення власної етнічної та національної ідентичності, звернення до традиційних цінностей дає багатом надію і впевненість у непорушності споконвічних усталених законів життя. Тому аналіз питань, пов'язаних з розкриттям сутності етнічної та національної ідентичності є нині доволі затребуваним як на рівні індивідуально-особистісному, так і на рівні загальнонауковому.

Мета дослідження полягає у виявленні сутності та специфіки етнічної та національної ідентичностей і визначенні ролі культури в процесі формування зазначених ідентичностей.

Етнічна та національна ідентичності стали об'єктом спеціального наукового аналізу у другій половині XIX століття, зокрема у працях французького історика А. Ренана. Зацікавленість етно-національною самоідентифікацією європейцями була зумовлена активізацією національно-визвольних рухів у Європі та Південній Америці. Власне термін «ідентичність» увійшов у науковий вжиток з середини XX ст. У дослідженнях Б. Андерсона, Р. Дженкінса, Х. Таджфела, Е. Сміта переосмислюється сутність і структура етнічної та національної свідомості, визначаються закономірності самоідентифікації індивідуальної та групової. Вітчизняні науковці змогли досліджувати питання етнічної та національної ідентичності тільки в період утвердження незалежності України. Вагомий внесок у вирішення окресленої проблеми зробили Л. Нагорна, Р. Шульга, В. Євтух, І. Курас. Однак наявні в науковому просторі розвідки проблем етнічної та національної ідентичності мають переважно політологічний, історичний, соціологічний, етнологічний характер, тоді як на нашу думку саме культура (мова, світоглядні та морально-етичні парадигми, традиції та звичаї, вірування, фольклор, досягнення в науці і мистецтві) виступає найважливішим чинником плекання етнічної а згодом і національної ідентичності, і, водночас є найпотужнішим маркером етнонаціональної диференціації. Разом з тим, сформована чітка самоідентифікація (етнічна, згодом – національна) стає потужним чинником консолідації етносу і нації, спонукає до подальшого активного етно-національного культуротворення. Тому на часі здійснення культурологічного виміру етнічної та національної ідентичності, сутності та особливостей цих соціокультурних феноменів.

Загальновизнано, що ідентичність є ототожненням індивіда (або групи) з конкретною спільнотою, що за своєю суб'єктивністю буває двох видів: індивідуальна (або особиста) та групова (або колективна). Кожна має певні особливості. Так, Р. Дженкінс [5]

вважає, що існує тісний зв'язок між індивідуальною ідентичністю та ідентичністю груповою. На його думку, це дві сторони одного процесу ідентифікації. Однак вони відрізняються тим, що у випадку індивідуальної ідентичності підкреслюються ті характеристики індивідів, які виокремлюють їх з інших, у випадку ж колективної – акцент, навпаки, робиться на подібних рисах [5].

Цікавою для дослідників ідентичності є особлива потреба в позитивній соціальній ідентифікації. За результатами досліджень Х. Таджфела [6], при порівнянні власної групи з чужою індивід прагне віднайти факти, що свідчать на користь власної групи. У разі, коли цього не відбувається, індивід має кілька варіантів поведінки, з яких він і робить свій вибір. Він або докладає власні зусилля й покращує групу – здійснює соціальні зміни, або шукає інші виміри соціального порівняння, аби знайти такі критерії, за якими група мала би позитивну ідентичність (за Таджфелом, проявляє соціальну креативність), або ж залишає групу (здійснює соціальну мобільність) [6].

Найдавнішою формою соціальної ідентифікації є етнічна ідентичність – стійке ототожнення індивіда з певною етнічною групою. Природа етнічної ідентичності аналізується багатьма дослідниками в контексті визначення сутності етнічності. Нині домінують два теоретико-методологічні підходи до її вивчення – примордіальний та конструктивістський.

Представники першого (Г. Айзекс, К. Гірц, Ю. Вонг, П. ван ден Берг, У. Коннор) доводять, що в основі етнічності знаходяться кровно-споріднені зв'язки, етнічні особливості є вродженими і передаються з покоління в покоління, етнічна ідентичність є найголовнішою серед інших ідентичностей і задовільняє глибинні потреби людини та, загалом, етнічність – позитивний соціальний феномен, в основі якого знаходиться спільне походження. На думку багатьох сучасних дослідників ознаками етнічної ідентичності є «спільність походження, мови, культури, релігії, історичної пам'яті, стереотипів поведінки, особливостей психології, які співвідносяться лише з даною спільнотою і є диференціюючими щодо інших етносів» [2, с. 55].

Останнім часом особливої популярності набув конструктивістський підхід (Б. Андерсон, Ф. Барт, П. Бурдье, Е. Геллнер, Е. Хабсбаум), згідно з яким етнічність є набутим феноменом, доволі динамічним, мінливим, ситуативним, похідним від соціального. При цьому етнічна ідентичність трактується як така, що має для людини таке ж значення, як і інші види ідентичностей.

З багатьма положеннями обох методологій варто погодитись. Проте, очевидно, що для першого підходу притаманний біологічний редукціонізм, для другого – соціологічний. Етнічна ідентичність є доволі багатограним феноменом, який містить в собі одночасно споконвічні і модерні, природні і соціальні, константні та динамічні, іманентні і ситуативні якості. За такого підходу до сутності етнічної ідентичності саме культура виступає тим системоутворюючим базисом і середовищем, що забезпечує формування етнічності, сприяє етнічній ідентифікації та диференціації. Так, на думку сучасної української дослідниці П. Герчанівської, «домінантою стійкості етнічної ідентичності та її інваріантним ядром залишаються елементи іманентного культурного коду: звичаї та вірування пращурів, мова та споріднені зв'язки» [1, с. 6].

Національна ідентичність – це ототожнення себе (групи) з певною нацією. На відміну від етнічної, національна ідентичність, не є вродженою. «Якщо етнічна ідентичність базується на системі об'єктивних ідентитетів – расових, культурних, психологічних, то конструктивною основою національної ідентичності здебільшого виступають суб'єктивні ознаки – свідомість, політична воля, громадянство, тощо» [3, с. 210]. Національна ідентичність скерована на формування загальнонаціональних соціальних, політичних та духовно-культурних засад суспільства з метою консолідації його членів. Її носіями можуть бути суб'єкти різного етнічного походження, які об'єднані на підставі спільних національних інтересів та ідеології. При цьому варто наголосити на визначальній ролі національної культури (національної мови і писемності, доробків і творів національної еліти – ідеологів, науковців, митців), в умовах якої відбувається формування нації, національної свідомості і національної ідентичності. Національна ідентичність немислима без культурної ідентичності, обов'язковим компонентом якої є політична свідомість і політична культура суб'єкта чи групи. «Нація є дещо розвинутішою групою в організаційному плані, аніж етнос (в чистому вигляді). Тому «національна культурна ідентичність» є дещо складнішим феноменом. Наприклад, можна говорити про підвищену політичну активність членів нації, про створення політичних осередків, залучення членів спільноти на груповому та індивідуальному рівні, які за допомогою політичних дій контролюють отримання нових та забезпечення вже отриманих прав» [4, с. 26]. Водночас культурна ідентичність як складова етнічної не пов'язана з політико-правовими традиціями етносу.

Отже, визначаючи сутність етнічної ідентичності, варто акцентувати на генетичному і усвідомленому ототожненні з певною культурною спільнотою. Тобто етнічна ідентичність – це стан процесу ідентифікації особи, яка крім власної індивідуальної неповторності усвідомлює свою належність до певного культурного поля, пов'язана з ним почуттям солідарності через спільні цінності, ідеї, погляди. Національна ідентичність передбачає усвідомлення себе як носія і творця певної національної культури в умовах політичної суверенності, автономії і свободи. Етнічна і національна ідентичності сприяють консолідації, солідарності своїх носіїв на засадах колективного культуротворення. Етнічна ідентифікація об'єднує людей в колективному прагненні до збереження традиційних цінностей свого народу, усталених і непорушних внутрішніх законів буття етносу. Національна ідентифікація спонукає до об'єднання зусиль людей для вирішення національно значущих завдань, для подолання застарілих чи критичних моментів на шляху державотворення.

Література:

1. Герчанівська П. Е. Етнічна та національна ідентичності: вектори розвитку. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2021. № 4. С. 3–8.
2. Іванов І. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування і консолідації української політичної нації. *Вісник КНУ імені Шевченка. Філософія. Політологія*. 2006. № 76–79. С. 55.
3. Поліщук Ю. Теоретичні виміри етнічної і національної ідентичностей. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2013. Випуск 2(64). С. 197–212.
4. Саніна Т. Дослідження національної та етнічної ідентичності: теоретичний огляд. *Наукові записки НаУКМА*. Київ, 2005. Том. 46. С. 22–26.
5. Jenkins R. *Social identity*. – London : Routledge, 1996.
6. Tajfel H. Individuals and groups in social psychology II *British Journal of Social and Clinical Psychology*. 1979. Vol. 18. 4.